

Svoboda – původ a zdroj

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[2006](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[2006](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 28. 3. 2006
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 28. 3. 2006

Svoboda – původ a zdroj

Když se tážeme po původu svobody, můžeme tím myslet dvojí: a) jaký je předpoklad toho, aby vůbec svoboda byla možná, nebo b) odkud čerpá ono uplatnění, uskutečnění svobody tu „sílu“, aby dokázalo onoho předpokladu využít. V prvním případě je v jedné věci jasné jedno: svoboda je možná jen tam, kde neplatí přísná („absolutní“) kauzalita. Kauzální nexus, pokud jej vůbec připustíme, tedy musí mít „děravý“ charakter, musí mít „mezery“. Tedy: aby svoboda vůbec byla možná, nesmí být kauzální nexus bez jakýchkoli omezení, bez „mezer“, jež umožňují jednak „zánik“ bez náhrady, beze zbytků, jednak „vznik“ bez „příčiny“, na kterou by ho bylo možno převést (nebo z něhož by bylo možno jej odvodit). To je ovšem pouze předpoklad svobody, nikoli její zdroj. Ten nemůže být dán ničím „vnějším“, dokonce ani nějakou omezeností „vnějšiho“, vnějším ohraničením, omezením „jsoucío“. Jestliže chápeme jsoucí jako také vnější (aniž bychom je nutně redukovali na pouze vnější), pak můžeme říci, že svoboda nemůže mít zdroj v ničem „jsoucím“. Nyní je důležité si vyjasnit, že mezi „jsoucím“ ve smyslu předmětně uskutečněném (a tedy majícím vnější, předmětnou stránku), a na druhé straně mezi „nicotou“ je „obrovská“ oblast „skutečného“, které zpředmětněno není (ať už tak, že už pominulo a předmětné už není – resp. zbyly z něho jen jakési předmětné relikt - , anebo tak, že ještě ne nastalo, ještě nenabylo předmětné stránky, ještě nebylo zpředmětněno). Pokud jsme připraveni tuto oblast „nepředmětné skutečnosti“ uzнат za „skutečnou“, musíme z předchozích úvahy dovodit, že „svoboda“ může mít svůj „původ“ pouze v této oblasti. Pokud dále budeme předpokládat, že cesta k nepředmětné sféře nevede přes cokoli vnějšiho, musíme dále předpokládat, že cesta k ní vede směrem „dovnitř“, tedy konkrétně přes vnitřní stránku subjektu a přes její „nepředmětné meze“ do sféry nepředmětnosti, tedy do sféry „vnitřního“. Hlavním problémem „svobody“ se tak stává, jak se „svoboda“ jakožto něco, co pochází ze sféry ryzí nepředmětnosti, tedy ze sféry za hranicemi niternosti určitého subjektu (který se má stát svobodným), může stávat (lépe než „stát“) svobodou tohoto „konkrétního“ subjektu (tj. subjektu jakožto „srostlice“ nepředmětné a předmětné stránky, k němu náležící).

(Písek, 060328-1.)

Svoboda – její „přisvojení“ subjektem

Svoboda má dvojí stránku: jako neuskutečněná (nepředmětná) představuje jak výzvu, tak příslib do budoucnosti; jako uskutečněná představuje vnitřní mohutnost, sílu, moc subjektu, aby konkrétní svobody využil. V obou případech jde o svobodu spjatou s určitým „subjektem“: je svobodou pro tento určitý subjekt, ale zároveň svobodou tohoto určitého subjektu (pro něco dalšího). Přechod mezi obojím není ovšem možno omezit na záležitost aktivity příslušného subjektu, i když bez této aktivity není žádné přivlastnění možné. Svoboda je něco, co si subjekt musí osvojit a přisvojit, ale co si sám nemůže „dát“; naproti tomu to však není ani „něco“, co si může „prostě vzít“, když mu to je nabízeno nebo dáváno. Svobodě musí každý subjekt „přivykat“, musí se s ní naučit „zacházet“, „užívat“ jí, a to právě tím, že je „svobodně činný“, že využitím své svobody podniká něco, co mu tu svobodu upevňuje a do budoucna zajišťuje, co ho svobodným „činí“, co nejen zachovává tu svobodu, kterou byl „obdařen“ a kterou tedy „má“, ale co mu právě tím aktivním uskutečňováním svobody pomáhá stávat se i dále svobodným, neupadat do nesvobody, ale svou svobodu posilovat a tudíž také sám sebe vždy znovu osvobozovat (protože svoboda není „statek“, který by mohl být trvalý, ale je to „něco“, čeho musí být vždy znovu dosahováno, o svobodu a za svobodu je třeba „platit“, je třeba za ni a pro ni také „bojovat“. Odtud také ona zvláštní povaha toho, když si chceme (a také musíme, jsme k tomu „povoláni“!) onu svobodu osvojovat a přisvojovat: je totiž nemožné svobodu si vydobýt, svobody dosáhnout a pak ji „mít“. Svobody stále jakoby ubývá, svoboda má tendenci se zmenšovat, kazit se, pervertovat, zvrhnout se buď ve svévoli nebo v nové otroctví (často obojí zároveň). Svoboda není ani výbava, ani jen obdaření, ani jen vlastní výkon subjektu, nýbrž je to především výzva, na kterou je třeba odpovědět tím, že se svobodným stávám. A právě v tom spočívá vázanost svobody na odpovědnosti: ta odpovědnost se uskutečňuje jako odpovídání na výzvu ke svobodě, která je

posláním, k níž je subjekt povolán. A jeho svoboda je závislá také na okolnostech (k nimž ovšem náleží také organická, tj. přírodní vybavenost – to nelze přehlížet ani popírat).

(Písek, 060328-2.)